

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Науково-методичною радою ХДАК,
протокол №12 від 26.03.2026 р.

Програма
підвищення кваліфікації
бібліотечних працівників

**«БІБЛІОТЕКИ ЯК КУЛЬТУРНІ ХАБИ: ПОДІЄВІ ФОРМАТИ,
МЕДІАГРАМОТНІСТЬ, ФАКТЧЕКІНГ»**

**«LIBRARIES AS CULTURAL HUBS: EVENT FORMATS,
MEDIA LITERACY, FACT CHECKING»**

Харків – 2026

Розробник: Харківська державна академія культури (Соляник А. А., д. пед. н., професор, професор кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій, Коржик Н. А., канд. наук із соціальних комунікацій, доцент, декан факультету культурології та соціальних комунікацій), Мар'їна О. Ю., д.соц.ком., професор, завідувач кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій).

Напрями підвищення кваліфікації: професійний розвиток бібліотекаря відповідно до Професійного стандарту «Бібліотекар», затвердженого наказом Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти від 10.03.2025 р. № 17; підготовка бібліотекарів до успішного проходження атестації.

Розроблено на основі типової програми: типова програма відсутня.

Термін дії програми: з 01.01.2026 до 31.12.2029 р.

Рецензенти:

Петренко Наталя, директор Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка, голова Харківського обласного відділення ГО «Українська бібліотечна асоціація», заслужений працівник культури України;

Білик Олена, доктор педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Харківської державної академії культури

© Харківська державна академія культури, 2026 р.

© Соляник А. А., 2026 р.

© Коржик Н. А., 2026 р.

© Мар'їна О. Ю., 2026 р.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Актуальність освітньої програми «Бібліотеки як сучасні культурні хаби: подієві формати, медіаграмотність, фактчекінг» полягає в необхідності ознайомити працівників бібліотек з інноваційними трендами їх розвитку в умовах розбудови громадянського суспільства, визначити потенціал переведення бібліотечного сервісу на якісно новий рівень з залученням хмарних технологій та можливостей застосування генеративного штучного інтелекту, з'ясувати резерви суспільного впливу бібліотек як центрів громад та культурних хабів, опанувати нові загальні й фахові компетентності, необхідні для успішної професійної самореалізації.

Освітню програму розроблено з урахуванням положень: законів України «Про вищу освіту», проекту закону України «Про бібліотеки та бібліотечну справу», Професійного стандарту «Бібліотекар», інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність бібліотекаря з врахуванням європейського вектору розвитку бібліотечної справи України, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик в бібліотечній та освітній галузях.

Освітня програма покликана вдосконалити систему загальних та фахових компетентностей сучасного бібліотекаря, спирається на надійне теоретико-методичне підґрунтя щодо застосування інноваційних методик навчання та розбудови траєкторій професійного розвитку.

Цільова група: бібліотекарі публічних, шкільних та університетських бібліотек.

Обсяг (тривалість): 180 годин / 6 кредитів ЄКТС:

- лекції – 54 год (30%);
- практико орієнтовані види роботи – 90 год (50%);
- самостійна робота 34 год (19%);
- контрольні заходи – 2 год (1%).

Особливості реалізації програми:

Тривалість програми – інтенсивна (1 місяць).

Зміст Програми відповідає потребам бібліотечних працівників, які мають підвищувати кваліфікацію 1 раз на 5 років. В основу Програми покладено Професійний стандарт «Бібліотекар», його базові фахові та цифрові знання, уміння і навички.

Науково-педагогічні працівники Харківської державної академії культури можуть реалізовувати Програму повністю. До викладання за програмою залучаються фахівці, які мають наукові ступені та вчені звання, великий стаж науково-педагогічної діяльності, захищених докторів філософії зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», пройшли підвищення кваліфікації в галузі інноваційних цифрових та медіа-технологій.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: вдосконалення та розвиток системи загальних та фахових компетентностей бібліотекарів на основі поглибленого опанування сучасних цифрових та комунікаційних технологій, необхідних для якісного виконання професійних завдань і обов'язків, підвищення рівня задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек, трансформації публічних бібліотек в культурні хаби громад.

Завдання підвищення кваліфікації:

- будувати свою діяльність на основі Професійного стандарту «Бібліотекар»;
- вдосконалити навички реалізації стратегії розвитку бібліотек як культурних хабів громади;
- опанувати інноваційні технології розбудови публічних бібліотек як центрів партнерств і громадських ініціатив;
- вміти організовувати сучасні подіїв формати в бібліотеках, опанувати інструменти ефективного івент-менеджменту та цифрового маркетингу;
- опанувати навички формування у користувачів бібліотек медіаграмотності та інформаційної гігієни;
- навчитися застосовувати технології фактчекінгу та OSINT у бібліотечній діяльності;
- вміти здійснювати самоаналіз і коригування своєї професійної діяльності, узагальнювати та презентувати власний досвід.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- Д1. Здатність організовувати та здійснювати бібліотечне обслуговування;
- Д2. Здатність організовувати та здійснювати інформаційне обслуговування;
- Е1. Здатність організовувати соціокультурні заходи;
- Е2. Здатність організовувати заходи з особистісного розвитку/неформальної освіти;
- Є3. Здатність до реалізації рекламної діяльності;
- Є4. Здатність до реалізації зв'язків бібліотеки з громадськістю.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі:

- усвідомлять сучасні можливості соціокультурного впливу бібліотек на суспільство;
- опанують технології організації екопростору бібліотеки як культурного ХАБУ та центру громадських ініціатив;

- практично реалізовуватимуть сучасні подієві формати в бібліотеках;
- опанують технології івент-менеджменту та цифрового маркетингу в бібліотеках;
- оволодіють традиційними та цифровими інструментами медіаграмотності та інформаційної гігієни;
- засвоять сучасні можливості фактчекінгу та OSINT у бібліотечній діяльності;
- усвідомлено плануватимуть індивідуальну траєкторію фахового розвитку на основі самооцінки власної професійної майстерності.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації

Оцінювання результатів навчання здійснюється на основі поєднання формульовального та підсумкового оцінювання і спрямоване на визначення рівня сформованості цифрової та інших професійних компетентностей (Д1, Д2, Е1, Е2, Є3, Є4.).

Форми оцінювання:

Із формами оцінювання та вимогами до підсумкових заходів слухачів знайомлять на настановному занятті.

1. Формульовальне оцінювання (у процесі навчання):

- виконання практичних завдань під час занять;
- аналіз і вдосконалення створених слухачами інноваційних продуктів;
- самооцінювання та взаємооцінювання.

2. Підсумкове оцінювання (комплексне):

- підсумкове тестування (теоретична складова) – складається з 30 питань і здійснюється наприкінці навчання у вигляді тестування за всіма темами освітньої програми, що дозволяє оцінити рівень засвоєння знань, умінь і сформованість компетентностей слухачів. Пропонуються завдання з вибором однієї відповіді. До кожного із завдань наведено чотири варіанти відповідей, із яких лише один правильний. Завдання вважається виконаним, якщо слухач/слухачка вибрав/ла і позначив/ла правильну відповідь (кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал). Підсумкове тестування зараховується у разі, якщо слухач надав 20 (70%) правильних відповідей і більше.

- практичне підсумкове завдання (практична складова): створення інноваційного мікро-проєкту «Бібліотека як культурний хаб» та його презентація слухачам. Максимальна кількість балів – 30. Практична складова зараховується, якщо слухач набрав не менше ніж 70% від максимальної кількості балів, тобто 20 балів і більше.

Бали за підсумкове тестування та практичне підсумкове завдання додаються.

Критерії оцінювання презентації створеного слухачем інноваційного бібліотечного продукту або послуги подано в табл. 1.

Таблиця 1

Критерій	Зміст критерію	Бали
Рівень опанування цифрових, комунікаційних та соціокультурних технологій	Уміння використовувати переваги інноваційних технологій для оптимізації процесів бібліотечного обслуговування, реалізації стратегії бібліотеки як культурного ХАБУ громади	5
Здатність оцінити доцільність та ефективність застосування цифрових та інших інноваційних технологій	Уміння обґрунтовувати вибір необхідних цифрових та інноваційних технологій для оптимізації тих чи інших процесів бібліотечного обслуговування користувачів	5
Здатність організувати впровадження інноваційних технологій в професійну діяльність	Структурувати бібліотечний простір для ефективної реалізації центру формування медіа грамотності та опанування фактчекінгу	5
Рефлексія та критичне мислення	Усвідомлення можливостей реалізації інноваційної стратегії розвитку бібліотеки як культурного хабу громади	5
Креативність і варіативність	Використання різних цифрових та інноваційних технологій медіаосвіти в бібліотеці	5
Автономія та відповідальність	Самостійно обирати засоби цифрового зв'язку, діяти як посередник для поширення й обміну даними, інформацією, цифровим контентом, відповідати за якість даних, які поширюються, дотримуватися норм авторського права	5
Усього		30

За 3 дні до завершення навчання файл із описом-презентацію інноваційного мікро-проекту «Бібліотека як культурний хаб» розміщується слухачем на власному гугл-диску, до якого надається доступ куратору. Покликання на файл розміщується в гугл-формі з підсумковим тестуванням.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Вартість:

- для працівників бібліотек державної форми власності навчання здійснюється безкоштовно.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття.

Особливістю практичних занять є виконання завдань за допомогою цифрових інструментів, сучасних інноваційних технологій, розв'язання професійних кейсів та моделюючих вправ.

Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу з опрацювання методичних та навчальних матеріалів чи виконання інших видів діяльності відповідно до змісту програми.

Підсумковими заходами є виконання підсумкового тестування та практичного завдання (інноваційного мікро-проєкту «Бібліотека як культурний хаб»), що сприятиме аналізу засвоєння теоретичного матеріалу й формуванню навичок його застосування у фаховій діяльності.

Зміст програми складається з 4 модулів та 10 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 30 питань (1 бал за кожну правильну відповідь, максимум – 30 балів) і оприлюднюють презентацію практичного підсумкового завдання: інноваційного мікро-проєкту «Бібліотека як культурний хаб» (критерії для оцінювання подано в підпункті «Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації», максимум – 30 балів). Максимальна кількість балів, яку можуть отримати слухачі, – 60 балів. Прохідний бал – 42 бали – не менше, ніж 70% від максимальної кількості балів. Учасники, які успішно пройшли навчання, виконали практичне підсумкове завдання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 180 год, з них: 54 год – лекційні заняття, 90 год – практична робота, 34 год – самостійна робота; контрольні заходи – 2 год.

Навчально-тематичний план

№ з/п	Зміст	К-сть годин				Усього
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	
МОДУЛЬ 1. БІБЛІОТЕКИ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ХАБ: НОВА СТРАТЕГІЯ ТА РОЛЬ У ГРОМАДІ						
1.1.	Еволюція бібліотек: від сховища до простору взаємодії	4	10	2		16
1.2.	Дизайн і організація культурного простору бібліотеки	4	10	2		16
1.3.	Бібліотека як центр партнерств і громадських ініціатив	4	10	2		16
	Разом за модулем	12	30	6		48
МОДУЛЬ 2.						

№ з/п	Зміст	К-сть годин				Усього
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	
ПОДІЄВІ ФОРМАТИ ТА ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ У БІБЛІОТЕКАХ						
2.1.	Сучасні подієві формати в бібліотеках	6	10	4		20
2.2.	Івент-менеджмент та цифровий маркетинг у бібліотеці	6	10	4		20
	Разом за модулем	12	20	8		40
МОДУЛЬ 3. БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР МЕДІАГРАМОТНОСТІ						
3.1.	Основи медіаграмотності та інформаційної гігієни	6	8	2		16
3.2.	Цифрові інструменти медіаграмотності	6	8	2		16
3.3.	Бібліотека як центр медіаосвіти	6	8	4		18
	Разом за модулем	18	24	8		50
МОДУЛЬ 4. ФАКТЧЕКІНГ, OSINT ТА ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ						
4.1.	Фактчекінг та OSINT у бібліотечній діяльності	6	8	4		18
4.2.	Бібліотечні сервіси фактчекінгу	6	8	4		18
	Разом за модулем	12	16	8		36
	Підсумкові заходи: - підсумкове тестування - презентація власного мікро-проекту «Бібліотека як культурний хаб»			4	2	6
	Разом	54	90	34	2	180

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. БІБЛІОТЕКИ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ХАБ: НОВА СТРАТЕГІЯ ТА РОЛЬ У ГРОМАДІ

Тема 1.1. Еволюція бібліотек: від сховища до простору взаємодії

Сучасні трансформації бібліотек як відповідь на зміни у суспільстві, розвиток технологій та культурних практик. Бібліотеки як соціальні центри з традиційними послугами та новими форматами взаємодії з користувачами: освітніми програмами, медіа- і коворкінг-просторами, творчими майстернями, інклюзивними хабами, цифровими платформами.

Концепція «бібліотека як третє місце» — незалежний від дому та роботи простір, який сприяє соціалізації, формуванню спільнот і розвитку громадянської активності. Бібліотека як хаб культурного обміну, навчання та колективного дослідження, інклюзивності та доступності знань для різних

груп користувачів.

Сервіси та програми бібліотеки на підтримку соціальної згуртованості та стійкість громад, подолання інформаційного вакууму, зміцнення соціальних зв'язків та розвитку критичного мислення. Сучасні моделі бібліотек як активних елементів громадського життя: просторів, в яких відбувається обмін ідеями, реалізуються інноваційні проєкти, формується культурна ідентичність громади. Перспективи розвитку бібліотек як центрів взаємодії та сталого розвитку суспільства.

Тема 1.2. Дизайн і організація культурного простору бібліотеки

Сучасна бібліотека як багатофункціональний культурний і освітній простір, який реалізує та об'єднує фізичні, цифрові та соціальні елементи взаємодії. Просторове планування бібліотеки через створення різноманітних зон: від традиційних читальних залів до інноваційних хабів цифрової освіти, makerspace і community space, де користувачі можуть не лише отримувати інформацію, але й генерувати знання та спільно реалізовувати творчі проєкти. Гнучкість і адаптивність просторів бібліотек до різних типів діяльності та аудиторій.

Бібліотека як інклюзивний хаб, який усуває бар'єри (фізичні, інформаційні, психологічні) для людей з інвалідністю та інших вразливих груп. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю та національні стандарти інклюзивності. Фізична доступність та універсальний дизайн бібліотек. Архітектурні вимоги: Пандуси, підйомники, широкі дверні прорізи, тактильна плитка. Організація безбар'єрного простору: низькі стелажі, вільні проходи між меблями, інклюзивні санітарні кімнати. Зонування: наявність «тихих зон» (Sensory Rooms) для людей із розладами аутичного спектру (РАС). Інформаційна та цифрова інклюзія як умова доступу до знань. Фонди альтернативних форматів: книги шрифтом Брайля, «книги-великошрифти», аудіокниги, видання у форматі «Easy-to-read» (легке читання для людей із когнітивними порушеннями). Адаптивні технології: програми екранного доступу (Screen readers); спеціальні клавіатури та джойстики; електронні лупи та відеозбільшувачі. Веб-доступність: відповідність бібліотечного сайту стандартам WCAG (можливість зміни шрифту, контрастності, звуковий супровід). Інклюзивне обслуговування: етика та комунікація. Професійна підготовка бібліотечного персоналу передбачає: етикет спілкування; навички взаємодії (знання базової жестової мови, методик спілкування з людьми з порушеннями слуху, зору чи ментальними особливостями); асистентські послуги (допомога у пошуку та отриманні літератури, супровід у просторі бібліотеки). Соціально-інтеграційні заходи бібліотек як місця спільно дії. Спільне дозвілля (майстер-класи, кінопокази з тифлокоментарями та субтитрами, де люди з інвалідністю та без взаємодіють разом). Освітні програми (курси цифрової грамотності для літніх людей, мовні клуби для ветеранів чи ВПО). Бібліотека як роботодавець (сприяння працевлаштуванню людей з інвалідністю безпосередньо в бібліотеці).

Практична робота: Аудит інклюзивності бібліотечного простору та послуг бібліотеки, в якій працює слухач.

Практикум: Розроблення пропозицій щодо можливостей бібліотеки в ресоціалізації ветеранів з ампутаціями або посттравматичним стресовим розладом (ПТСР)?

Тема 1.3. Бібліотека як центр партнерств і громадських ініціатив

Взаємодія бібліотеки та соціальних інституцій, громади та окремих громадян задля реалізації спільних проєктів та ініціатив. Стратегії та моделі ефективної взаємодії бібліотек з культурними закладами, освітніми установами, громадськими організаціями, органами влади, волонтерами та місцевими ініціативами. Бібліотека як центр соціальних зв'язків і культурного розвитку, ініціативи, координації та підтримки громадські та міжсекторних проєктів.

Принципи організації кроссекторальних проєктів, які інтегрують ресурси та компетенції партнерів для досягнення соціальної, освітньої та культурної цінності.

Роль бібліотеки у підтримці громадських спільнот, створенні інклюзивних платформ для культурного обміну та розвитку місцевих ініціатив, методи залучення партнерів, формування колабораційних мереж та забезпечення сталого розвитку проєктів.

Практичні аспекти планування та реалізації партнерських програм, оцінці їхнього впливу на громаду та формуванню компетентностей бібліотекарів у сфері комунікації, менеджменту проєктів, фасилітації спільнот та соціальної інтеграції.

Практична робота: Вектори взаємодії бібліотеки з громадою.

МОДУЛЬ 2. ПОДІЄВІ ФОРМАТИ ТА ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ У БІБЛІОТЕКАХ

Тема 2.1. Сучасні подієві формати в бібліотеках

Роль бібліотеки як активного культурного, освітнього та цифрового простору, здатного залучати громаду до навчання, творчості та спільнотворення через різноманітні заходи.

Освітні формати: лекції, воркшопи, майстер-класи, хакатони та інші інтерактивні події, які сприяють розвитку знань, критичного мислення та практичних навичок користувачів; культурні формати: фестивалі, презентації, перформанси, виставки та інші проєкти, що популяризують культурну спадщину, мистецтво та локальні ініціативи; цифрові та гібридні формати: онлайн-події, стрими, вебінари та інтерактивні платформи, що реалізуються у дусі «participatory culture» і стимулюють активну участь користувачів у створенні та обміні контентом.

Бібліотерапія: основні поняття, форми види та методи. Основні напрями та сучасні технології бібліотерапії. Бібліотерапевт – організатор і керівник

бібліотерапевтичного процесу. Мистецтво читання. Казкотерапія. Оздоровчі можливості бібліотерапії.

Методи поєднання бібліотеками офлайн та онлайн форматів, стратегічного планування та промоції заходів, організації спільнот та оцінці їхнього соціального, культурного та освітнього впливу.

Тема 2.2. Івент-менеджмент цифровий маркетинг у бібліотеці

Івент-менеджмент у бібліотеці: повний життєвий цикл організації подій від генерації ідеї та стратегічного планування до реалізації та підсумкової оцінки результатів.

Методи визначення та роботи з цільовими аудиторіями, управління інформаційними та репутаційними ризиками, а також забезпечення безперебійного та ефективного проведення заходів.

Методи оцінювання ефективності заходів за ключовими показниками: охоплення, рівень залучення та вплив на репутацію бібліотеки, які дозволяють формувати комплексний підхід до розвитку подієвих практик у сучасних бібліотеках.

Просування подій і комунікаційні стратегії, включно з цифровим маркетингом, сторітелінгом, копірайтингом та розробкою контент-стратегій, взаємодією з медіа та інфлюенсерами.

Бібліотека як медіа та бренд у цифровому середовищі. Концепція Content-First: чому бібліотека має стати «видавцем» власного контенту. Візуальна айдентика: роль впізнаваного стилю (логотип, шрифти, кольори) у формуванні довіри користувача. Тональність комунікації (Tone of Voice): як розмовляти з аудиторією (від академічної стриманості до дружнього неформального стилю).

Соціальні мережі як майданчики цифрового маркетингу. Екосистема платформ: специфіка контенту для TikTok (короткі відео, книжкові челенджі), Instagram (візуальна естетика, Reels) та Facebook (лонгріди, дискусії). SMM-стратегія: планування контенту, рубрикатор, використання сторітелінгу для залучення читачів. Спільноти (Community Management): робота з коментарями, створення чатів читацьких клубів, залучення амбасадорів бібліотеки.

Візуальні та мультимедійні інструменти просування (книжкові трейлери: створення динамічних анонсів нових надходжень); подкастинг та аудіомаркетинг: бібліотечні подкасти як спосіб залучення аудиторії, яка «слухає»; доповнена реальність (AR): використання AR-міток на книжкових виставках для "оживлення" персонажів або отримання додаткової інформації.

Штучний інтелект у медіа-маркетингу. Генерація контенту: використання ШІ для створення постів, візуальних обкладинок заходів та рекламних слоганів. Автоматизація розсилок (Email-маркетинг): персоналізовані дайджести на основі читацьких інтересів. Аналітика та моніторинг: інструменти для відстеження згадок про бібліотеку (Social Listening) та аналізу ефективності публікацій. Партнерський маркетинг та

колаборації (робота з інфлюенсерами: як залучити локальних блогерів та лідерів думок до популяризації читання; крос-платформенні проекти: співпраця з музеями, кав'ярнями, видавництвами для розширення аудиторії; event-маркетинг: перетворення бібліотечних заходів на медійні події, що генерують контент користувачів (UGC — User Generated Content).

Практична робота: Розроблення та презентація контент-плану на тиждень для соціальних мереж публічної бібліотеки з дотриманням форми правильного балансу: 40% — інформаційний контент, 30% — освітній, 20% — розважальний та 10% — інтерактивний.

МОДУЛЬ 3. БІБЛІОТЕКА ЯК ЦЕНТР МЕДІАГРАМОТНОСТІ

Тема 3.1. Основи медіаграмотності та інформаційної гігієни

Бібліотеки в умовах цифрового суспільства як багатофункціональний інформаційно-освітній хаб, що забезпечує формування критичного мислення та медіакомпетентностей користувачів. Ключова роль бібліотек у протидії викликам сучасного інформаційного середовища, зокрема впливу цифрових платформ, алгоритмічних систем і соціальних медіа на продукування, поширення та споживання інформації, а також феноменам інформаційного перевантаження, дезінформації, фейків і маніпулятивних практик.

Освітні, просвітницькі та подієві програми бібліотек як інструменти формування критичного аналізу інформації, відповідального медіаспоживання та активної участі у цифровій культурі. Роль бібліотеки у забезпеченні доступу до якісних і достовірних джерел, організації освітніх програм, тренінгів, воркшопів і консультацій з медіаграмотності та цифрової безпеки для різних цільових аудиторій.

Розвиток навичок аналізу, оцінювання, інтерпретації та верифікації інформації, формування інформаційної гігієни, зокрема усвідомленого споживання контенту, захисту персональних даних, управління інформаційними потоками та протидії інформаційним ризикам у різних користувацьких аудиторій. Питання проєктної діяльності бібліотек у сфері медіаосвіти, використання цифрових інструментів і платформ, а також етичні засади створення й поширення медіаконтенту, що визначають професійну відповідальність фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної сфери.

Рольова гра: Інфо-дієтолог у відділі обслуговування бібліотеки.

Практикум: Засоби протидії інформаційним фейкам під час війни.

Тема 3.2. Цифрові інструменти медіаграмотності

Сучасні цифрові інструменти перевірки інформації: сервіси зворотного пошуку зображень, аналізу відео та метаданих; базові принципи верифікації цифрового контенту (джерело, контекст, автентичність); використання відкритих онлайн-ресурсів для виявлення фейків і маніпуляцій; застосування штучного інтелекту в медіааналізі (генерація, розпізнавання, автоматизація перевірки); можливості ШІ для бібліотекаря (швидкий аналіз, узагальнення,

допомога в пошуку) та ризики (галюцинації, алгоритмічна упередженість, дїпфейки, манїпулятивний контент); формування навичок безпечного та критичного використання цифрових інструментів у професійній діяльності.

Практична робота: Check-list цифрового бібліотекаря-фактчекера.

Тема 3.3. Бібліотека як центр медіаосвіти

Бібліотеки як відкритий освітній простір, орієнтований на розвиток медіаграмотності різних категорій користувачів. Підходи до розробки та реалізації освітніх програм медіаосвіти для дітей, молоді, людей похилого віку, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю та інших соціальних груп з урахуванням їхніх інформаційних потреб і рівня цифрової компетентності. Ефективні формати навчання, зокрема тренінги, інтерактивні заняття, ігрові методики, симуляції, кейс-стаді та практикоорієнтовані вправи, що сприяють розвитку критичного мислення, навичок аналізу та верифікації інформації.

Роль бібліотекаря як фасилітатора медіаосвіти, який не лише передає знання, а й організовує навчальний процес, стимулює активну участь користувачів, підтримує їхню інформаційну автономність і формує культуру безпечної та відповідальної взаємодії з медіаконтентом.

Можливості використання цифрових інструментів і партнерських ініціатив для підвищення ефективності медіаосвітньої діяльності бібліотек.

МОДУЛЬ 4. ФАКТЧЕКІНГ, OSINT ТА ПРОТИДІЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Тема 4.1. Фактчекінг та OSINT у бібліотечній діяльності

Фактчекінг та OSINT-розвідка як сучасні методи перевірки достовірності інформації та збору відкритих даних, які стають невід'ємною складовою діяльності бібліотек як центрів медіаграмотності та інформаційної компетентності.

Основи фактчекінгу: виявлення надійних джерел, оцінка достовірності повідомлень, ідентифікація манїпулятивного контенту та протидія дезінформації.

Використання інструментів OSINT (Open Source Intelligence) для збору, аналізу та систематизації відкритої інформації з різних цифрових платформ, соціальних мереж, баз даних та медіа-ресурсів, що дозволяє бібліотекам підтримувати науково-дослідницьку, освітню та просвітницьку діяльність.

Практичні аспекти інтеграції фактчекінгу та OSINT у бібліотечні сервіси: створення навчальних програм для користувачів, проведення тренінгів з цифрової безпеки та критичного мислення, розробка гібридних інформаційних ресурсів, а також організація подій і консультацій з аналізу медіаінформації. Формування у користувачів навичок критичного оцінювання інформації, відповідального медіаспоживання та протидії інформаційним манїпуляціям, що є ключовими компетенціями для активної участі у

цифровому суспільстві та підтримки інформаційної стійкості громади.

Тема 4.2. Бібліотечні сервіси фактчекінгу

Практика впровадження у бібліотеках інноваційних інформаційних послуг, спрямованих на перевірку достовірності інформації та протидію дезінформації. Створення фактчекінгових просторів (хабів, консультаційних пунктів), як відкритих просторів доступу до перевірених джерел інформації; використання цифрових інструментів верифікації контенту.

Напрями надання індивідуальних і групових консультацій користувачам щодо критичного аналізу джерел, оцінювання достовірності інформації, розпізнавання фейків, ідентифікації маніпулятивного контенту та розвитку критичного мислення.

Організація освітніх заходів бібліотек — тренінгів, лекцій, воркшопів, інформаційних кампаній з медіаграмотності та фактчекінгу для формуванні інформаційної культури громади.

Функції бібліотек у кризових ситуаціях (зокрема в умовах війни та інформаційних атак), де вони виступають як надійні центри перевіреної інформації, підтримки користувачів і зміцнення інформаційної стійкості суспільства.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

Практичні завдання зазначені у відповідних темах.

Підсумкові заходи

- Підсумкове тестування.
- Створення презентації власного мікропроєкту «Інноваційний бібліотечний продукт чи послуга».

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

До теми 1.1. На основі ознайомлення з досвідом роботи трьох публічних бібліотек Вашого регіону виявити їх сервіси та програми на підтримку соціальної згуртованості та стійкість громад.

До теми 1.2. Ознайомитися з основними положеннями Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та національними стандартами інклюзивності, оцінити стан відповідності екопростору Вашої бібліотеки вимогам означених документів.

До теми 1.3. На основі ознайомлення з досвідом роботи провідних публічних бібліотек Вашого регіону виявити та охарактеризувати 5 їх кращих громадських ініціатив.

До теми 2.1. Ознайомитися з річним звітом обласної універсальної наукової бібліотеки Вашого регіону, виявити освітні та культурні інтерактивні події, які сприяють розвитку знань та критичного мислення користувачів.

До теми 2.2. Опанувати можливості одного з різновидів генеративного ШІ, створивши за його допомогою кольорові рекламні листівки та салогани двох бібліотечних заходів (на вибір слухача).

До теми 3.1. Проведіть сеанс бібліотечного фактчекінгу: виберіть 3 гучні новини з місцевих соцмереж, підтвердіть або спростуйте цю новину, спираючись на алгоритм SIFT (**S**top — зупинись, **I**nvestigate the source — досліди джерело, **F**ind better coverage — знайди краще висвітлення, **T**race claims to the original context — відстеж першоджерело). За результатами роботи напишіть коротку експертну довідку від бібліотекаря для читачів.

До теми 3.2. На сайтах трьох публічних бібліотек різних регіонів України знайдіть цікаві бібліотерапевтичні кейси, підготуйте їх презентацію з коментарями ефективності впливу на різні категорії користувачів.

До теми 3.3. Розробіть концепцію щотижневого дайджесту або стенда «Інформаційний щит бібліотеки», на якому будуть такі рубрики: «Фейк тижня», «Біла преса», «Як захиститися від шахрайства в соцмережах».

До теми 4.1. Бібліотеці потрібно налагодити партнерство з певною ІТ-компанією чи громадським фондом. Необхідно скласти повне «досьє» на потенційного партнера на основі відстеження «цифрового сліду» установи. Реалізувавши корпоративний OSINT, складіть аналітичну таблицю з верифікованими даними, структуровану за категоріями (контакти, фінанси, кадри).

До теми 4.2. Дослідіть досвід 3-х публічних бібліотек різних регіонів України та наведіть приклади кращих кейсів щодо формування інформаційної культури громади.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» в редакції від 16.03.2000 № 1561-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Закон України «Про культуру» в редакції 30.08.2025 № 2778-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>

3. Концепція реформування системи забезпечення населення культурними послугами : схвалено розпорядж. Кабінету Міністрів України від

23 січ. 2019 р. № 27-р // Офіц. вісн. України. 2019. № 12. Ст. 425.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2019-%D1%80>.

4. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними і комунальними закладами культури, що не є орендою : постанова Кабінету Міністрів України від 2 груд. 2020 р. № 1183 // Офіц. вісн. України. 2020. № 99. Ст. 3213 ; Уряд. кур'єр. 2020. 4 груд. (№ 236).
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-2020-%D0%BF#Text>.

5. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : розпорядж. Кабінету Міністрів України від 3 берез. 2021 р. № 167-р // Офіц. вісн. України. 2021. № 21. Ст. 955.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>

6. Професійний стандарт «Бібліотекар» : затверджений наказом Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти від 10.03.2025 р. № 17. URL : <https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/728-bibliotekar.pdf>

7. Стратегія розвитку культури в Україні на період до 2030 р.: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 р. № 293-р.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text>

8. RDA Toolkit [Electronic resource] : ResourceDescriptionand Access : [Website] / American Library Association, Canadian Library Association, and CILIP: Chartered Institute of Library and Information Professionals. 2010. URL : <http://www.rdatoolkit.org/>.

Основна література

9. Бібліотека та інформаційна гігієна в умовах війни. Вип. 10 : метод. порадник бібліотекаря / Черніг. ОУНБ ім. Софії та Олександра Русових ; уклад. О. Шурубенко ; відп. за вип. В. Примак. Чернігів, 2024. 35 с.

10. Бібліотеки — хаби цифрової освіти : практичний посібник / [авт.-уклад.: : О. Бруй, Т. Козицька, Г. Мацієвська та ін.] ; Укр. бібл. асоц. Київ, 2023. 116 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-libraries - hubs of digital education.pdf>

11. Бібліотечні послуги: облік, статистика, ефективність : наук.-метод. посіб. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; [авт.-уклад.: О. Г. Яковенко, А. В. Венідиктова ; відп. ред. О. М. Василенко]. Київ : [НБУВ], 2019. 132 с.
URL : <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003876>.

12. Вознічка-Парузель Б. Бібліотерапія: від теорії до практичної діяльності. Острів безпеки у світі небезпек: на допомогу бібліотерапевту / упоряд. Л. А. Лугова, Ю. В. Стадницька. Львів, 2012. С. 40–44. URL: https://lodb.org.ua/assets/files/Book_2.pdf

13. Гороховський О. Фактчек як тренд розслідувань: можливості та перспективи : практичний посібник. Дніпро: ЛІРА, 2017. 133 с.

14. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.

15. Методичні рекомендації з питань створення безбар'єрного простору в публічній бібліотеці / уклад. Н. Розколупа. Київ, 2024. 54 с. URL : <https://profy.nlu.org.ua/file/2024/metod20.03.24.pdf>

16. Онищенко О. С. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери // Бібл. вісн. 2021. № 4. С. 3–9. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2021_4_3.

17. Рекомендація CM/Rec(2023)3 Комітету міністрів державам-членам про бібліотечне законодавство та політику в Європі : (прийнято Комітетом міністрів 5 квітня 2023 року на 1462-му засіданні заступників міністрів). URL : <https://profy.nlu.org.ua/file/2024/CMRec2023.pdf>

18. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності : практич. посіб. / Укр. бібл. асоц. ; [авт.-уклад.: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко]. Київ : [УБА], 2020. 103 с. URL : <https://ula.org.ua/259-publikaciyi/vidannya/4629-chotyryprostory-biblioteky-model-diialnosti>

19. Янавіченє Д. Методика бібліотерапії / Литовська нац. б-ка ім. М. Мажвідаса ; авт. передм. Ю. Сучілайте. Вільнюс, 2020. 93 с.

Додаткова література

20. Аксьонова Н. Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2022. Вип. 64. С. 107-119.

21. Event-менеджмент у бібліотеці (організація спеціальних заходів) : методичний порадище / уклад. О. В. Манягіна. Київ, 2021. 12 с. URL: <https://www.calameo.com/read/00564858448c8e05d1d0a>

22. Імідж бібліотеки : навч. посіб. / Маслак В. І. [та ін.] ; Кременчук. нац. ун-т ім. Михайла Остроградського. Кременчук, 2021. 357 с.

23. Інструменти фактчекінгу: як професійно відрізнити брехню від правди. 2016. URL: <https://imi.org.ua/articles/instrumenti-faktchekingu-yak-profesynovidriznyati-brehnyu-vid-pravdi/>

24. Картузов К. Бібліотека в «хмарах»: реалії та перспективи // Б-ка у форматі Д° : [електрон. журн.]. Київ, 2019. № 3. С. 27–28. URL : <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/118#page/27/mode/1up>

25. Коржик Н. А. Бібліотерапевтичний інструментарій сучасної публічної бібліотеки // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 54. С. 41–52.

26. Кузьменко, О. І., Загуменна В.В. Трансформація та розширення

функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2021. № 3. С. 38–44. URL : <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/244715/242515>.

27. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в цифровому просторі : монографія. Харків : ХДАК, 2017. 326 с.

28. Практична медіаграмотність для бібліотекарів / О. Власюк, Т. Іванова, В. Потапова, І. Срібна ; за ред. О. Волошенюк, О. Іванова. Київ : АУП, ЦИП, 2019, 61 с.

29. Практична медіа грамотність : посібник для бібліотекарів / Бібліотека масової комунікації та медіаграмотності Академії української преси. URL: <https://aup.com.ua/books/mbm/>

30. Самофал О. І. Електронна бібліографічна продукція: створення та використання у віртуальному просторі. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5528/1/Samofal.pdf>

31. Українська бібліотечна енциклопедія. / Нац. б-ка України імені Ярослава Мудрого. URL: <https://ube.nlu.org.ua>

32. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу / пер. з англ. С. Дьома ; за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. Київ: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.